

4

**„V NEJTEMNĚJŠÍCH BARVÁCH“:
ROZHODNUTÍ GENERÁLA BECKA**

VLÉTĚ 1937 PRACOVAL polní maršál Blomberg na „Fall Grün“, plánu pro invazi do Československa. Generálům bylo jasné, že Hitler se snaží zničit český stát okupací německy mluvících Sudet. Doufal, že tím spolkně impozantní pohraniční opevnění a získá doly, železnou rudu a další přírodní zdroje. Tichá reakce západních mocností na anšlus Rakouska odstranila poslední zábrany proti akci a velká sudetská krize byla na obzoru.

Československo, výtvor Versailleské smlouvy, představovalo multietnickou demokracii, trpící neustálými spory mezi českou majoritou a menšinami.¹ Nejproblematictější menšinou byla třímilionová německá komunita, koncentrovaná zejména v Sudetech. Po roce 1933 se mnoho českých Němců stalo vášnivými nacisty a jejich vůdci dostávali rozkazy přímo z Berlína. Místní nacistická odnož, Sudetoněmecká strana, požadovala úplné odtržení od Československa a spojení s Říší. Předseda strany Konrad Henlein svůj program shrnul v roce 1937 v tajném memorandu: získat části Československa, nejen Sudety, pro Německou říši.² Hitler na Československo vyvíjel stupňující se tlak, zatímco Británie s Francií, které měly příliš velké obavy z nové evropské války, neudělaly nic hmatatelného, aby ho zastavily.

V sobotu 20. května 1938, jen dva měsíce po anšlusu, předložil generál Keitel Hitlerovi Fall Grün. Tento plán už od začátku předpokládal připojení Rakouska k Německé říši. Stálo v něm: „Mým [Hitlerovým] nezvratným rozhodnutím je zničit v blízké budoucnosti Československo vojenskou silou... Pro úspěch je zapotřebí využít vhodné chvíle.“³ Podle tohoto plánu se Německo chystalo okupovat Československo tak, že bude používat diplomatické provokace, aby v očích některých evropských států ospravedlnilo vojenskou „odpověď“ a okupaci.

Nemálo důstojníků s plánem nesouhlasilo, ale jen velmi málo jich bylo natolik statečných, aby dali najevo otevřený nesouhlas. Nejvýznamnějším členem této skupinky byl generál Ludwig Beck, náčelník generálního štábu.

Beck dříve nacistický režim schvaloval a rok 1933 hodnotil jako „první paprsek světla od roku 1918“. Nyní byl však zděšen možnými důsledky Hitlerovy zahraniční politiky.⁴ Do značné míry se cítil jako vojenská Cassandra, jako jediný, kdo jasně vidí blížící se propast. Klidný, zdrženlivý a vzdělaný důstojník Beck se dobře vyznal ve strategii a vojenské historii, věřil tedy Clausewitzovu výroku, že válka je „pokračováním politiky jinými prostředky“, a proto jí musí předcházet pečlivá politická vyjednávání. Válka není dobrodružství a vůdce by se do něj bez skutečně odůvodněné příčiny neměl pouštět. Beck byl navíc jedním z nemnoha důstojníků v generálním štábu, kteří viděli nejvyšší armádní velení nejen jako nástroj armády, ale také jako plnohodnotného partnera při utváření bezpečnostní politiky.

Tento názor byl Hitlerovi, který se považoval za všemocného vůdce a generálové pro něj byli jen vojenští přítakávači, zcela cizí.⁵

Když Blomberg požádal v roce 1935 Becka o náčrt teoretické studie s krycím jménem Schulung pro vojenský vstup do Československa, Beck vyjádřil nesouhlas s invazí. Náčelník generálního štábu se takový plán zdráhal vypracovat, byť jen teoreticky. V té době nebyl jeho odpor založen na principech, smýšlel ryze pragmaticky. Německo může napadnout Československo, ale až poté, co se vyčerpá diplomacie, a rozhodně ne dříve než v roce 1940.⁶

Nepochopení mezi Beckem a Hitlerem bylo hluboké. Beck jistě tleskal „zlomení pout Versailles“.

Také usiloval o teritoriální expanzi a německou hegemonii ve střední Evropě. Uznával i německou potřebu „životního prostoru“ (Lebensraum),

jeho interpretace tohoto termínu se však od té Vůdcovy lišila: nikoli neomezená expanze na východ, ale raději omezená převzetí (mírumilovná, pokud to bude možné) německy hovořících území, zejména Rakouska a Sudet. Beck na rozdíl od Hitlera uznával zásadu sebeurčení a z kontroly neněmeckých národů nadšený nebyl. Poté co se Německo zmocnilo svých „práv“ a rozšířilo se ke svým hranicím z roku 1914 (plus Rakousko a Sudety), další expanze by měla být ekonomická, nikoli vojenská. Hitler si naopak představoval rozsáhlou evropskou válku, vedoucí k porážce Francie, rozpadu Ruska a okupaci kýženého „lebensraum“ na východě. Beck se v této politice stavěl do opozice z *mravních a praktických* důvodů. A ačkoli válka pro něj byla „součástí božského řádu“, skutečný státník by nikdy neměl žádnou začínat zbytečně. Obzvláště nesouhlasil s agresivní válkou proti Británii a Francii. „Tyto tři národy společně sdílejí Evropu,“ napsal v roce 1937, „a jejich problémy by tedy měly být řešeny diplomaticky, přičemž by měla být brána v potaz rovnováha sil.“⁷

Beckova nejhorší noční můra byl skutečně čelní střet mezi těmito třemi národy kvůli sudetoněmecké otázce. Své zděšení před takovou konfrontací a jejími následky vyjádřil v proudu memorand, zasílaných svému nadřízenému generálu Brauchitschovi. Tato memoranda byla psána vojenským, profesionálním jazykem a základní premisy politického vedení nezpochybňovala. 30. května 1938 Beck například píše, že „ačkoli pro Německo je Československo se současnými hranicemi neúnosné, Británie s Francií nebudou tolerovat další posuny v rovnováze sil ve prospěch Říše, která není na nový konflikt připravena.“ A tedy, pokud bude Führerův plán zrealizován, „je nemožné vylíčit budoucí osud Německa ve válce jinak než v těch nejtemnějších barvách.“⁸

Beckovy stížnosti byly pochopitelně ignorovány a on sám se stal izolovanějším a ze dne na den rozhořčenějším. Přesto sám sebe ještě pořád přesvědčoval, že Hitlera lze spasit, jen kdyby mu někdo ukázal rozumnou cestu, jak udržet stranu radikálů na uzdě. Zároveň byl díky svým kontaktům s Goerdelerem, Osterem a kritiky režimu na schůzkách Střeďeckního klubu čím dál více náchylnější k revoluční mutaci. Protože se Beck od vedení stále více izoloval, odolnost vůči takové mutaci postupně slábla.

V červnu 1938 byl Beck svými odpůrci přechytračen. Pronacističtí důstojníci z generálního štábu, mezi nimi hlavně Walther Reichenau

a Ernst Busch, vyjádřili Vůdcovým plánům nadšenou podporu, a dokonce ani generálové, kteří sympatizovali s Beckem, neprojeвили ochotu stát otevřeně na jeho straně.

Beck po celá léta zastával názor, že generální štáb musí mít větší politický vliv, a svůj boj proti Hitlerovi viděl jako kampaň za institucionální nezávislost. Proto ho hluboce ranilo, když jeho kamarádi jeden po druhém přecházeli na druhou stranu.⁹ Ve svém zoufalství navrhl, že by všichni generálové hromadně odstoupili. Věřil, že jen taková hrozba může Hitlera vrátit zpět na cestu rozumu. On sám byl neoblomný. Nikdy by na sebe nevezl zodpovědnost za katastrofální evropskou konfrontaci, kterou Německo chystalo proti všem západním mocnostem. Jeho záměry byly patrné v memorandu, jež napsal 16. července 1938 a které se později stalo klíčovým textem německého odboje: „V sázce jsou zásadní rozhodnutí o budoucnosti národa. Historie na tyto vůdce [wehrmachtu] snese pokrevní mstu, odmítnou-li jednat dle příkazů svého svědomí a svých odborných a politických znalostí. Vojenská poslušnost nalézá své hranice ve chvíli, kdy její znalosti, svědomí a zodpovědnost zakázají následovat rozkaz... Mimořádná doba si vyžaduje mimořádné činy.“¹⁰

Je snadné si představit, jak Becka, muže, jenž vyrostl v atmosféře, kdy poslušnost znamenala nezpochybnitelnou hodnotu, trápilo dosáhnout bodu, kde „vojenská poslušnost nalézá své hranice“. Před pouhými několika měsíci řekl během Fritschovy krize Halderovi, že „spiknutí či vzpoura nejsou slova, která by existovala ve slovníku německého důstojníka“.

Jeho postoj se nyní měnil. Náhle už to nebyla jen opozice vůči zahraniční a bezpečnostní politice, o které šlo; na uzdě bylo třeba udržet také režim teroru, který praktikovalo gestapo. Kdyby jen bylo možné zbavit Vůdce nacistických radikálů, přesvědčoval sám sebe Beck, pak by totální reforma v Německu mohla a také měla být provedena. Beck, šokován vlastními postřehy, mluvil s generály o podstatě svého nového programu: „Pro Vůdce; proti válce; proti vládě stranických funkcionářů; mír s církví; svoboda slova a konec s terorem ve stylu Čeky [sovětské tajné policie]; ...obnova vlády zákona; konec výstavby obrovských stranických paláců; bydlení pro obyčejné lidi; pruská slušnost a prostota.“¹¹

Beck, zmítán idealismem, stále nechápal, že to Vůdce sám je hnací silou neduhů, které popsal. Jako mnoho ostatních ho politické vzdělání stálo

devastující osobní úder. 4. srpna předložil generálovi Brauchitschovi protiválečnou řeč, aby ji doručil předním generálům. I Brauchitsch chápal, že válka bude pro Německo katastrofou. Nejprve Beckův plán přijal, pak ale za pět minut dvanáct dostal strach. Nepoužil novou, kritičtější řeč, ale místo toho přečetl Beckovo staré memorandum z 16. července. Generálové, kromě Reichenaua a Busche, v zásadě souhlasili, odmítli však přijmout praktická opatření. Hitler, který už měl Beckových nekonečných, nudných memorand dost, vážně zvažoval, že ho propustí. Náčelník štábu dokonale pochopil své postavení a 18. srpna rezignoval. Jako svého nástupce doporučil generála Franze Haldera, jehož kritika režimu byla mnohem radikálnější než ta jeho. Ať už na Beckovo doporučení, nebo z jiného důvodu, Halder byl Hitlerem skutečně jmenován jako nový náčelník generálního štábu.¹²

Becka jeho armádní kamarádi hluboce zklamali. „Brauchitsch mě nechal na holičkách,“ řekl znechuceně. Vůdci wehrmachtu nebyli nic než „průměrní hlupáci a zločinci“ a Hitler nebyl o nic lepší. Nacistický režim, vyznal se Halderovi, se nikdy sám nereformuje. V jiné poznámce prohlásil, že se nikdy nebude účastnit „dobrodružných válek národních socialistů“.¹³ Muž, který se během Fritschovy krize odmítl vzbouřit a povyšovat, prodělal změnu, když byl vystaven Hitlerovým avantýrám v Sudetech.

Podplukovník Oster si uvědomil, že Beck je připraven na revoluční mutaci. Oster Becka znovu a znovu navštěvoval na Goethestrasse, jak napsal Nicholas Reynolds, a „naléhal, prosil, přesvědčoval. Pokud se o někom dá říci, že získal Becka pro odboj, byl to Oster.“¹⁴

Nyní, zbaven velení, měl Beck konečně čas na to, aby přehodnotil svůj dosavadní život a principy. Většinu svého času věnoval vojenské historii a stále více a více tíhl k Osterovi, Giseviovovi a Goerdelerovi. Po několika měsících, v roce 1939, přiznal, že neměl šanci a že jediná možná cesta je státní převrat. Zdá se, že do slovníku německého důstojníka vstoupilo slovo vzpoura. Beckova revoluční mutace byla dokončena.

Není jisté, zda Beck udělal svůj souhlas s plány na převrat, které byly tehdy tajně vypracovány. Generál Halder potají vedl dlouhé hovory s hlavními spiklenci a ukul tajnou dohodu s podplukovníkem Osterem: chvíle, kdy Hitler nařídí armádě invazi do Československa, bude momentem, kdy zinscenují státní převrat.¹⁵